

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ

УДК 811.134.2

О.С. ЗАЄЦЬ,
*викладач кафедри романо-германських мов
Дніпропетровського університету економіки та права
імені Альфреда Нобеля*

ВИРАЖЕННЯ ФАЗОВОГО ЗНАЧЕННЯ ДУРАТИВНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ДІЄСЛІВНИХ ПЕРИФРАЗ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

У статті класифікуються та систематизуються дієслівні перифрази іспанської мови, що виражають фазове значення дуративності. Аналізується їх функціонально-семантичний аспект та надається характеристика відтінкам, яких набувають ці конструкції у різних контекстах.

Ключові слова: дуративність, аналітична конструкція, перифраза, функціонально-семантичний аспект

На сучасному етапі розвитку лінгвістичних досліджень важливої ролі набуває функціональний підхід. Функціонально-семантична та функціонально-комунікативна спрямованість стають особливо актуальними в області морфології та синтаксису.

Особливе місце у морфології посідають аналітичні конструкції, що виділяються у системі багатьох індоєвропейських мов. У мовознавстві *аналітичними конструкціями* прийнято називати сполучення службового та знаменного слів, в яких службове слово, самостійно або разом з афіксом знаменного виражає граматичне значення знаменного слова й тим самим усієї конструкції в цілому. *Граматикалізація* – це процес, у результаті якого допоміжні слова лексико-синтаксичних аналітичних конструкцій (перифрастичних) повністю втрачають своє лексичне значення і стають допоміжними, тоді як допоміжні слова у перифрастичних конструкціях, зберігаючи тією чи іншою мірою своє лексичне значення, залишаються напівдопоміжними.

Відповідно до загальновідомої класифікації дієслівні перифрази іспанської мови класично поділяються на граматизовані (видо-часові) та описові (лексико-синтаксичні). Такий підхід базується на необхідності розрізнення чисто аналітичних конструкцій з повною граматизацією та напіваналітичних конструкцій з неповною граматизацією словосполучення, коли його службовий компонент зберігає хоча б послаблене лексичне значення. Але при класифікації дієслівних перифраз іспанської мови надзвичайно важливо враховувати не лише структуральний, але і семантико-функціональний аспекти.

У рамках цієї статті, використовуючи функціональний підхід, ми спробуємо надати класифікацію та характеристику дієслівних перифраз іспанської мови, що виражають фазове значення дуративності. Завданнями цієї роботи є систематизувати, класифікувати та аналізувати дуративні перифрази іспанської мови, показати їх відтінки та семантичні зміни при їх вживанні у різних контекстах.

Класифікація дуративних перифраз іспанської мови з герундієм. Дуратив – [фр. duratif] – змістовний тип дієслова, що позначає дію, яка протікає, не вказуючи при цьому межі (напр. «спати» зіставляючи з «прокидатися») [6, с. 235]. Дуративність в іспанській мові може виражатися за допомогою дієслівної форми Imperfecto, однак найбільшу експресію цей аспект знаходить саме у перифразах.

Характеристика граматизованої конструкції *estar + gerundio* Аналізуючи приклади вживання аналітичних конструкцій в іспанській літературі другої половини ХХ ст., ми дійшли висновку, що однією з найбільш вживаних конструкцій є *estar + gerundio*. За своєю структурою вона є граматизованою аналітичною конструкцією. Тобто, дієслово *estar* повністю втрачає своє лексичне значення, тим самим стає допоміжним, набуваючи чисто граматичного значення: вказує на час, спосіб дії, число та особу знаменного дієслова у формі Герундію. Граматизована конструкція *estar + gerundio* має особливу аспектну характеристику: виражає дію у процесі її розвитку, тобто, дуративну імперфектну дію, яка є одночасною до моменту мовлення або паралельною відносно моменту в минулому або майбутньому.

Конструкція ***estar + gerundio*** характеризується високим рівнем граматизації та вказує на повторювану дуративну (продовжувану) дію, яка може здійснюватися у теперішньому, майбутньому чи минулому часі [2, с. 222]. Наприклад:

Hace una semana que estoy durmiendo (Presente) con ellas. (Márquez, p. 57)

Decido que el dinero no da felicidad, desintegró todo lo que había comprado, por eso estaba caminando (Pasado) con las manos en los bolsillos y el ánimo ligero. (Mendoza, p. 20)

El horno ya se estará enfriando (Futuro). (Casona, p. 53)

Складна дієслівна форма *estar + gerundio* виражає в іспанській мові таку граматичну категорію, як спосіб дії. *Estar* як допоміжне дієслово узгоджується з підметом в особі та числі, а герундій залишається незмінним [1, с. 158–159].

Аналізуючи семантику цієї конструкції ми дійшли висновку, що вона може виражати інші допоміжні відтінки, що характеризують перебіг дії у часі. Ці відтінки залежать від часової форми, в якій вживається допоміжне дієслово *estar*, іноді вони уточнюються контекстом [4, с. 190].

Estar + gerundio, як і інші дієслівні аналітичні форми, у реченні виконує функцію складного дієслівного присудка:

Nevenka Fernández se dio cuenta de que había estado hablando como desde el interior de una campana de vacío. (Millás, p. 16)

Es lo que estoy queriendo recordar desde que llegé. (Casona, p. 75)

...y saque al balcón las sábanas del hilo que se están enfriando bajo el polvo del arca. (Pérez-Reverte, p. 47)

Було помічено, що іноді при вживанні дуративної форми *estar + gerundio* в іспанській мові момент перебігу дії уточнюється також за допомогою відповідних допоміжних елементів, наприклад:

Me lo debo a mí misma y se lo debo a todas las mujeres que ahora mismo pueden estar viviendo una situación tan terrible como la que yo he vivido. (Millás, p. 15)

Siempre estaba limpiando su habitación los martes,... (Mendoza, p. 14)

Las imágenes del pasado estaban pasando continuamente por su mente. (Posadas, p. 18)

Функціонально-семантичні особливості перифрастичних конструкцій з герундієм. Неперехідні дієслова *ir, venir, seguir, continuar, permanecer, quedarse, andar, llevar* у поєднанні з Герундієм формують часто вживані **перифрастичні конструкції**, які у реченні виконують функції складного дієслівного присудка. Зазначені конструкції також виражають дуративну імперфектну дію. Варто зазначити, що кожна з конструкцій з герундієм відрізняється від інших особливим відтінком дії. Це залежить від лексичного значення напівдопоміжного дієслова, яке певною мірою зберігається.

Конструкція ***ir + gerundio*** виражає дуративну дію, яка розгортається в часі (від теперішнього до майбутнього, від ближчого до більш далекого). Вживається у всіх часових формах, особах та числах. У реченні виступає складним дієслівним присудком [1, с. 211–212].

El tráfico, que hasta ahora era practicamente inexistente, se va densificando (Presente) por momentos. (Mendoza, p. 38)

Y esos desperdicios,..., se iban seleccionando (Pasado), individualizándose hasta convertir lo que fue el callejón con un río en un extremo y un corral para los muertos en el otro... (Márquez, p. 15)

Cierra los ojos y vete repitiendo (Imperativo) sin pensar. (Casona, p. 56)

Tienes que ir aprendiendo (Infinitivo). (Pérez-Reverte, p. 36)

Проаналізувавши семантику цих речень, можна стверджувати, що дія в них набуває значення повільності та поступовості, до якого додаються особливі відтінки лексичного значення знаменних дієслів. Варто підкреслити, що ідея у всіх наведених прикладах може бути вираженою за допомогою прислівників *poco a poco*, *lentamente*, *gradualmente*, *por grados*, *cada vez*. Крім того, важливо зазначити, що дана конструкція зазвичай не вживається у формі заперечення [7, с. 31].

Перифраза **venir + gerundio** виражає дію, яка розгортається з минулого до майбутнього, від найдалшого до найближчого (до того моменту, де знаходимося ми), іноді може вказувати на початок дії, що розвиватиметься. Дієслово *venir* втрачає своє первинне лексичне значення, але надає дії, яка виражається герундієм, властиве йому значення напрямку розвитку, *desde hace... hasta + repetidas veces* [4, с. 191; 7, с. 33].

Creo que hablamos de Amelia,..., pues tenía un cáncer del que venía siendo tratada desde el año anterior. (Millás, p. 38)

Los abogados más destacados de toda provincia venían pensando últimamente sobre el caso de Nevenka Fernández. (Millás, p. 46)

Y así vienen viviendo en su flor de edad. (Posadas, p. 72)

Ці приклади демонструють, що перифрастична конструкція *venir + gerundio* має відтінок наполегливості або повторення дії до моменту мовлення. У реченні виступає складним дієслівним присудком [3, с. 51].

Andar + gerundio виражає дуративну дію повторюваного звичного характеру. Дієслово *andar* надає дії внутрішнього динамізму, характеру незакінченого руху без певного напрямку. Ця конструкція має семантику нечіткості і, часто, пейоративності [7, с. 34].

Me decía Telva que te andaban rodando no sé qué ideas tristes por la cabeza. (Casona, p. 36)

Andan poniendo el ramo del cortejo en las ventanas. (Pérez-Reverte, p. 58)

Ми бачимо, що дієслово *andar* у даній конструкції втрачає своє первинне лексичне значення руху, але надає дії, вираженій герундієм, характеру звичності та повторюваності [4, с. 192].

Llevar + gerundio – це перифрастична конструкція зі значенням *desde... hasta* (від...до) під час розгортання дії [7, с. 35]. Дієслово *llevar* зберігає певною мірою своє лексичне значення і вживається зазвичай у Presente та Imperfecto. Зазначимо, що ця перифраза не може вживатися у Pretérito indefinido, Imperativo та у складних часах [4, с. 192].

Llevaban tiempo buscando que metiera la pata públicamente y lo habían conseguido. (Millás, p. 50)

Llevo casi tres horas esperando ver pasar a Gurb. (Mendoza, p. 8)

Entra en liza una concursante nueva, que lleva viniendo al concurso veintidós meses seguidos. (Mendoza, p. 17)

Проаналізувавши ці приклади, можна стверджувати, що конструкція *llevar + gerundio* додає дії відтінок у її розвитку без повторювань, іноді вказує на час реалізації незакінченої дії, тобто, виражає імперфективний характер.

Конструкції **seguir, continuar + gerundio** виражають дію, що продовжує свій розвиток після деякого інтервалу (тоді вживається *seguir*) або без жодного переривання. Характер *seguir, continuar + gerundio* пояснюється лексичним значенням напівдопоміжного дієслова [4, с. 192].

Se arranca una lágrima con la punta del delantal y sigue recorriendo los manteles. (Casona, p. 46)

Siguió sorbiendo el café en las pausas de su respiración pedregosa. (Márquez, p. 67)

Todas las historias relacionadas con Nevenka se desinflaban a los pocos días de ponerse en circulación, bien porque no aparecían los enunciantes, bien por falta de basura para continuar alimentándolas. (Millás, p. 24)

Cuando Lucas volvía de trabajar, nos íbamos a comer a un restaurante cercano y continuábamos hablando,... (Posadas, p. 27)

Ця конструкція виражає тривалість, не вказуючи на початок або завершення дії та на рівень її інтенсивності. У запереченнях конструкція набуває форми *seguir, continuar sin + infinitivo: Sigo sin entenderle* [7, с. 33-34].

Конструкція **quedar(se), permanecer + gerundio** виражає дію, що відповідає семантиці дієслова *quedar*. Ця напівперифраза підкреслює постійність та продовження дії, вказуючи на більш-менш певне місце. Іноді вона набуває відтінку початку дуративної дії. Напівдопоміжні дієслова *quedar, permanecer* надають дії, що виражається герундієм, статичного характеру.

De vuelta a casa me quedo pensando frente a la televisión. (Mendoza, p. 45)

Por si fuera poco, quedó flotando en torno a ella... (Millás, p. 27)

Esa noche, todo el equipo de Ismael Álvarez permanecía celebrando el triunfo electoral en un pub, pero Nevenka decidió irse a casa. (Millás, p. 62)

Функціонально-семантичні характеристики та відтінки дуративних перифрастичних конструкцій з дієприкметником. Дуративні конструкції зі службовим дієсловом руху, знаменне слово яких вживається у формі Participio (дієприкметника), вказують на протяжність дії у часі.

Ir + participio – це напівперифраза, в якій дієслово *ir* зберігає характерний йому відтінок руху. Найбільш уживаними дієприкметниками у цій конструкції є ті, що вказують на фізичний або душевний стан людини.

Parecía que iba muy preocupado porque este día ni siquiera miró un escaparate. (Mendoza, p. 18)

Este reloj siempre va adelantado [7, с. 40].

Andar + participio, як і **venir + participi** має ті ж самі характеристики, що і попередня конструкція. Єдина відмінність полягає в тому, що *andar + participio* виражає дуративність як результат реалізації звичної буденної дії, в той час як *venir + participio* виражає стан як результат щойно реалізованої дії [4, р. 203].

De hecho, cuando Ismael Álvarez perdió el juicio y andaba obligado a dimitir... (Millás, p. 27)

Es una mujer, madre. Debe de andar perdida. (Casona, p. 36)

Конструкції **seguir, continuar + participio**, як і **permanecer + participio** мають семантику продовженого стану. Вони відповідають виразу *estar todavía + participio* [7, с. 41].

Un parroquiano que hasta entonces seguía callado dice que va a obsequiarnos con unas soleares. (Mendoza, p. 22)

Las manos de la peregrina resbalan nuevamente y continúa dormida. (Casona, p. 65)

Nevenka se asomó de nuevo al acuario y esta vez vio al monstruo, que permanecía pegado a la arena del fondo como una ventosa,... (Millás, p. 46)

Pero castigo estaba escrito desde antes de mi nacimiento y había permanecido oculto. (Márquez, p. 25)

Конструкції **verse, encontrarse, hallarse, mostrarse, sentirse + participio** виражають дуративний стан як результат вже реалізованої дії [4, с. 202–203].

... flotando en el cuerpo, sin que nadie se sintiera conmovido. (Pérez-Reverte, p. 77)

El coronel se sintió desolado. (Márquez, p. 67)

Se encuentra aturdida en parte por la carga emocional propia de un instante que había deseado y temido con semejante intensidad. (Millás, p. 10)

У цій роботі представлено характеристику, яка включає всі дуративні дієслівні перифрази іспанської мови, незважаючи на сферу та частотність їх вживання. Також дається широке пояснення відтінкам, яких набуває кожна конструкція у реченні. Крім того, пояснюються всі особливості вживання конструкцій, їх семантичні зміни відповідно до вживання часової дієслівної форми, особи, числа, тощо. Функціональність даних перифраз доведена представленими у цій роботі численними прикладами їх вживання в оригінальній іспанській літературі другої половини ХХ ст.

Класифікація дуративних дієслівних перифраз іспанської мови:

<i>estar + gerundio</i>	}	граматизована конструкція
<i>ir + gerundio</i>		
<i>venir + gerundio</i>	}	перифрастичні конструкції
<i>andar + gerundio</i>		
<i>llevar + gerundio</i>		
<i>seguir, continuar + gerundio</i>		
<i>quedar(se), permanecer + gerundio</i>		
<i>ir + participio</i>		
<i>andar + participio</i>		
<i>venir + participio</i>		
<i>seguir, continuar + participio</i>		
<i>permanecer + participio</i>		
<i>verse, encontrarse, hallarse, mostrarse, sentirse + participio</i>		

Список використаної літератури

1. Васильева-Шведе О.К. Грамматика испанского языка / О.К. Васильева-Шведе, Г.В. Степанов. – 2-е изд., пересмотр. – М.: Высшая школа, 1963. – С. 158–163.
2. Виноградов В.С. Грамматика испанского языка: Практический курс: учеб. для ин-тов и фак. иностр. языка / В.С. Виноградов. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Высшая школа, 1990. – С. 212–225.
3. Кочубинська-Смичковська Ю.А. Синтаксис сучасної іспанської мови / Ю.А. Кочубинська-Смичковська. – К.: Наукова думка, 2004. – 283 с.
4. Попова Н.И. Практическая грамматика испанского языка: Морфология: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Иностр. яз.» / Н.И. Попова. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1985. – 356 с.
5. Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов / Н.Г. Комлев. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2006. – 672 с.
6. Casona. Alba. – Madrid: Santillana Ediciones Generales, S.L., 2001. – 145 p.
7. Fente – Fernández L. Feijoo. Perífrasis verbales. – Feijoo: EDELSA Grupo Didascalia, S.A., 1997. – 141 p.
8. Márquez, Gabriel García. El coronel no tiene quien le escriba. – М.: Юпитер – Интер, 2003. – 220 с.
9. Mendoza, Eduardo. Sin noticias de Gurb / Электронный ресурс: www.frankland.ru.
10. Millas, Juan José. Hay algo que no es como me dicen. – Madrid: Santillana Ediciones Generales, S.L., 2004. – 209 p.
11. Pérez-Reverte, Arturo. Un día de cólera. – Madrid: Santillana, Ediciones Generales, S.L., 2007. – 394 p.
12. Posadas Carmen. Nada es lo que parece. – Madrid: Santillana S.A. (Alfaguara), 1997. – 217 p.

В статье классифицируются и систематизируются глагольные перифразы испанского языка, которые выражают фазовое значение дуративности. Анализируется их функционально-семантический аспект и даётся характеристика оттенкам, которые приобретают данные конструкции в различных контекстах.

Ключевые слова: дуративность, аналитическая конструкция, перифраза, функционально-семантический аспект.

The article deals with the classification and systematization of Spanish verbal periphrasis expressing phase meaning durativity. The paper analyses their functional and semantic aspects giving certain characteristics to the shades of the before mentioned constructions in various contexts.

Key words: durativity, analytical construction, periphrasis, functional and semantic aspects.

Надійшло до редакції 8.02.2011.